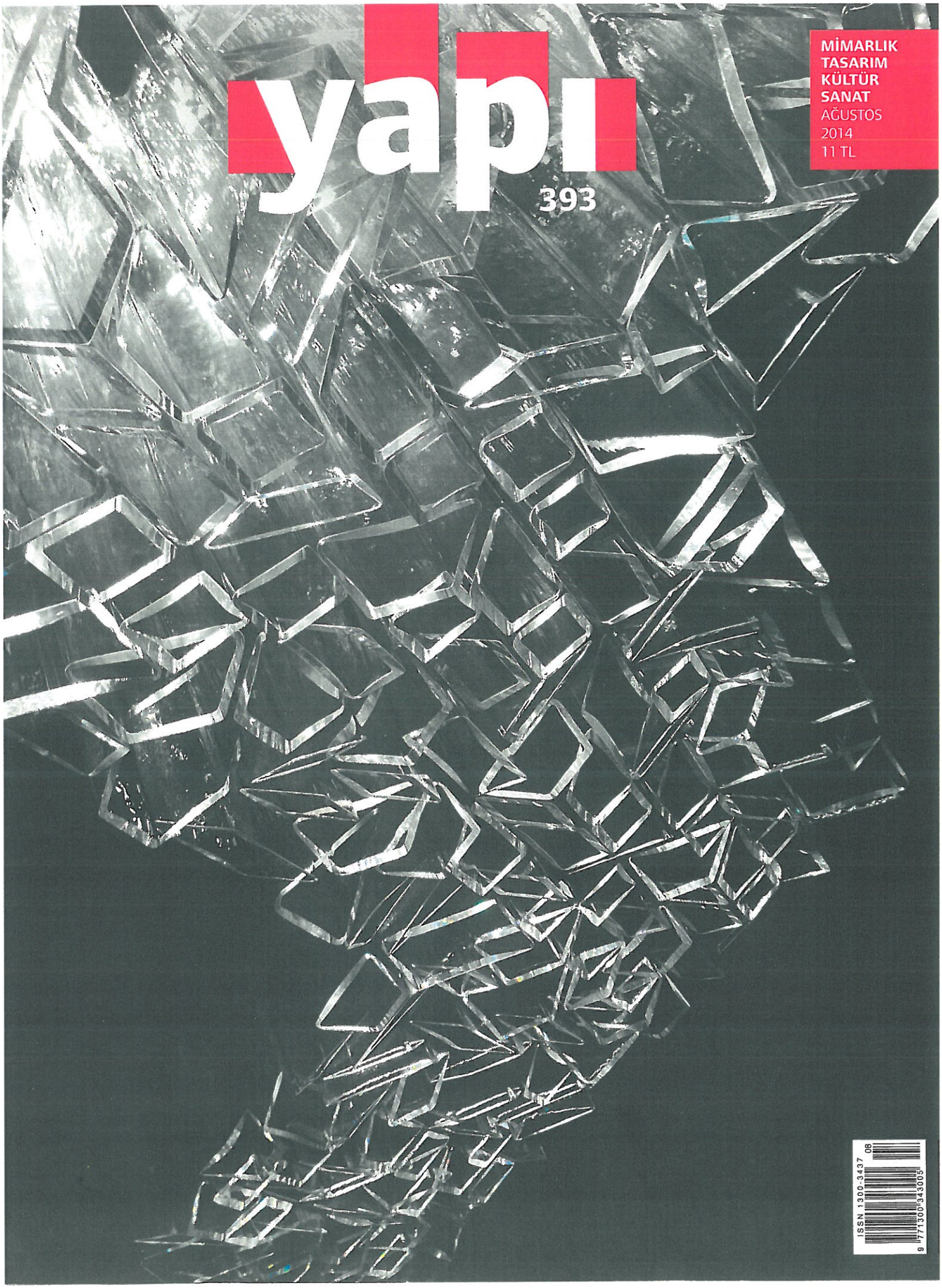
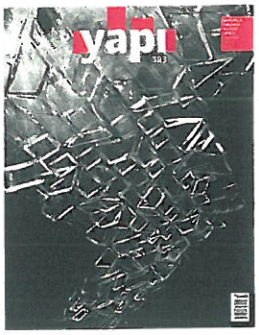
yapı

393

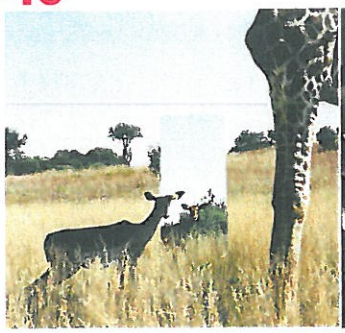
MİMARLIK
TASARIM
KÜLTÜR
SANAT
AĞUSTOS
2014
11 TL

ISSN 1300-3437
08
9 771300 343005

İçindekiler

YAPI **393** AĞUSTOS *AUGUST* 2014
AYLIK MİMARLIK TASARIM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ
MONTHLY ARCHITECTURE DESIGN CULTURE AND ART MAGAZINE

KURULUŞU FOUNDED 1973

Yayımlayan PUBLISHED BY
YAPI-ENDÜSTRİ MERKEZİ A.Ş. BUILDING INFORMATION CENTRE
Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 12/430
(Polat Kulesi yanı) 34394 Şişli/İSTANBUL
Tel: (0212) 266 70 70 Faks: (0212) 266 74 66

YAPI-ENDÜSTRİ MERKEZİ A.Ş. ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
İ. Murat Kafescioğlu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ (SORUMLU MÜDÜR)
EDITOR-IN-CHIEF
Yasemin Keskin Enginöz

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ MANAGING EDITOR
Burçin Yılmaz

GRAFİK TASARIM GRAPHIC DESIGN
Emre Çıkınoğlu, BEK

GRAFİK UYGULAMA REALIZATION
Aslıhan Abay

BASKI SORUMLUSU PRINTING MANAGER
Kemal Kara

REKLAM YÖNETİCİSİ ADVERTISEMENT MANAGER
Derviş Yıldız

REKLAM SATIŞ ADVERTISEMENT
Cihat Er, Teoman Coşkun, Bahadır Erkmen,
Behram Erkan, Cihan Erzincan,
Sema Çekin

BASKI VE RENK AYRIMI PRINT AND COLOR SEPARATION
OFSET FİLMCİLİK VE MATBAACILIK SAN. VE TİC. A.Ş.
Şair Sokak No: 4 Kağıthane 34410 İstanbul
Tel: 0212 295 86 01

BASKI TARİHİ VE YERİ PRINT DATE AND PLACE
24.07.2014, İSTANBUL

DAĞITIM DISTRIBUTION
Doğan Dağıtım

YAYIN TÜRÜ
Yaygın, Süreli

SAYISI SINGLE COPY
11 TL (KDV Dahil)

ABONMAN ANNUAL SUBSCRIPTION RATE
12 sayı: 120 TL (KDV Dahil)
Öğrencilere: 99 TL (KDV Dahil)
Dış Ülkeler (To Abroad): US $ 150.-

POSTA ÇEKİ HESABI POSTAL CHEQUE ACCOUNT
334545

ABONELER VE DAĞITIM SERVİSİ
SUBSCRIPTION AND CIRCULATION SERVICE
(0212) 266 70 70/445

YAZI VE YÖNETİM BÜROSU
EDITORIAL AND ADMINISTRATIVE OFFICE
Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 12/430
(Polat Kulesi yanı) 34394 Şişli/İSTANBUL
Tel: (0212) 266 70 70 Faks: (0212) 266 74 66
bilgi@yapidergisi.com www.yapidergisi.com

Yayımlanan yazılardaki düşünceler yazarlarına ait olup YAPI Dergisi'ni bağlamaz. Kaynak gösterilerek yazılardan alıntı yapılabilir. Reklamlar reklam verenin sorumluluğundadır. YAPI Dergisi reklamlarda verilen bilgilerden dolayı sorumlu tutulamaz.

ISSN 1300-3437

KAPAK COVER

Mimarlık Okulu mu Bienal mi?

KAPAK FOTOĞRAFI COVER PHOTO
Yasemin K. Enginöz
14. Venedik Bienali Mimarlık Sergisi Venedik Pavyonu ayrıntısı, Tasarımcı: Daniel Libeskind

Tarandığı Veritabanı:
Design and Applied Arts Index (DAAI)

Sektörel Yayıncılar Derneği üyesidir.
www.seyad.org

Deprem, "Kamusal"lık, Bienal... 4

Yasemin Keskin Enginöz
- YAPI Dergisi'nde bu ay...
- Venedik Bienali Mimarlık Sergisi
- Venedik'in "Aslan"ları

Görüş-Tartışma 8

- Galatasaray'ın evi Seyrantepe Stadyumu, Mete Arat
- Onuncu yılda Selçuk Batur'u anma, Erdoğan Elmas

Haberler 12

- Erzurum'da kayakla atlama kuleleri pisti kullanılamaz hale geldi
- Tarihi Hüseyin Avni Paşa Köşkü kül oldu
- Ataköy'deki bütün inşaat ruhsatları iptal edildi
- Hasankeyf'teki Zeynelbey Türbesi, 550 yıl sonra taşınıyor

Basından 24

- Bodrum sonunu hazırlamış, Tarhan Erdem
- Marmaray ne zaman bitecek?, Doğan Hasol
- 3,5 saat masalı!.., Mehmet Türker
- Bin odalı Başbakanlık, Ege Cansen

İki Konu 28

- "İşbirlikçi Yaratıcılık", Banu Tevfikler Çavuşoğlu, Pınar Uluçay Righelato
- Geleneksel Türk Mimarlığının Çağdaş Yorumcusu-Hamdi Şensoy

Büyüteç 36

- Saldırıyı, "Akdeniz" heykeline saldırarak kınadılar!

Deniz Dokgöz'den 38

Ürünler/Yenilikler 40

Sanat 46

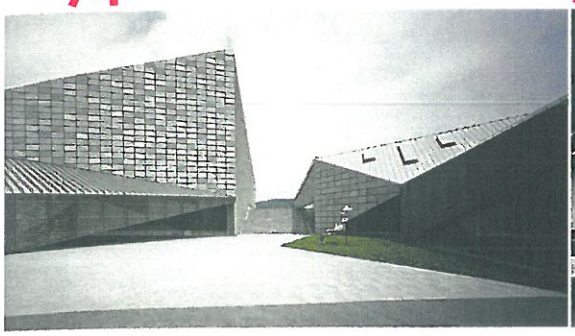
Yayınlar 48

- Adalar'da Tanrı'nın Evleri
- "Whose City Is That? Culture, Design, Spectacle and Capital in Istanbul"

Güncel Dosya: 50

- Güncel Dosya: Depreme Ne Kadar Hazırız?, Hazırlayan: Aysun Koca

74

96

106

142

Işığı "Yaratmak" 62

Gerd Pfarré ile söyleşi
PLD Türkiye tarafından, Philips sponsorluğunda Yapı-Endüstri Merkezi'nde gerçekleştirilen "Mimaride Işık Vol. 4" etkinliği kapsamında bir sunum yapmak için İstanbul'a gelen Gerd Pfarré ile "Yansımalar" başlıklı sunumu sonrasında bir söyleşi gerçekleştirdik.

Kamu Yapılarında Kamusallık Üzerine Bir İrdeleme 66

Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu, Orhan Ersan

Kyushu Geibunkan Müzesi 74

MİMARİ TASARIM: **Kengo Kuma& Associates**
Dağınık çatısıyla bir kasaba görüntüsündeki müze, çevresindeki geleneksel köy dokusu ile de uyum içerisinde tasarlanmış.

Küçükçekmece Belediyesi Yeni Hizmet Binası 82

MİMARİ TASARIM: **Mutlu Çilingiroğlu**
Binayı çepeçevre dolaşan eğrisel cephe tamamen camdan oluşuyor. Böylece hemen hemen bütün katlar doğrudan güneş ışığından yararlanıyor.

Kadirli Belediye Hizmet Binası ve Kültür Merkezi 90

MİMARİ TASARIM: **İkiartıbir Mimarlık, Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu, Orhan Ersan, Turgut Şakiroğlu**

Rio Tinto Alcan Gözlemevi 96

MİMARİ TASARIM: **Cardin Ramirez Julien + Ædifica**
Projedeki temel tasarım hedefi, yıldızları gözleme deneyimini doğa ile ilişkilendirmek...

Gaziantep Primemall Alışveriş Merkezi 106

MİMARİ TASARIM: **Erginoğlu& Çalışlar**
Yapının büyüklüğünden kaynaklanan ezici hissiyatı yok etmek için binayı kademelendirmek, küçük sokaklar oluşturmak, AVM öncesi bir dış arkat yaratarak, şehir ölçeğinden insan ölçeğine indirmek hedeflenmiştir.

Yandex Saint Petersburg Bürosu 114

MİMARİ TASARIM: **za bor architects; Peter Zaystev, Arseniy Borisenko**
Büronun yapımı için, en yüksek yangın güvenliği gereksinimlerini karşılayan yenilikçi sentetik malzemeler etkin olarak kullanılmış.

Steelcase Bürosu 120

İÇMİMARİ TASARIM: **Superkül**
Projede, üç eşkenar dörtgen biçimli koza iç mekânı küçültüp büyütürken özgün manzaralar sunuyor, farklı bölgeler tanımlıyor ve aynı zamanda mekânı bir bütün halinde bağlıyor.

Dosya: 14. Venedik Bienali Mimarlık Sergisi Mimarlık Okulu mu Bienal mi? 126

Yasemin K. Enginöz
Bu yıl Rem Koolhaas'ın direktörlüğünü üstlendiği 14. Venedik Bienali Mimarlık Sergisi oldukça kapsamlı bir içerikten oluşuyor. İki günün iki ana sergi alanını gezmek için bile yetmediği, Venedik'in merkezine yayılmış kimi ülke pavyonu ya da ilişkili sergiler için de ek bir güne gereksinim duyulacak etkinliği, bir bienalden çok "Koolhaas Mimarlık Yaz Okulu" olarak görmek de mümkün.

- **Venedik Mimarlık Bienali üzerine notlar, Yelta Köm**
- **"Mimarlık, mimarlar değil... (bir tanesi hariç)", Aslı Çiçek**
- **Hafıza Mekânları'nda Bir Gezinti..., Murat Tabanlıoğlu ile söyleşi**
- **Türkiye sabit bir pavyonu nasıl elde etti?, Görgün Taner**
- **Türkiye'nin Venedik Pavyonu, Tuna Ortaylı Kazıcı**

Quai Mağazası 142

İÇMİMARİ TASARIM: **Saucier + Perrotte Architectes**
Quai mağazasına duvar resimleriyle imzasını atan sanatçı Zilon mekânı bir çizgi romana dönüştürmüş.

BU SAYIDAKİ REKLAMLAR DİZİNİ

- Abs Yapı Elemanları San. ve Tic. Ltd.Şti. 11
- Akg Gazbeton İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Ön Kapak İçi
- Arslan Mim. Alçı ve Boya Dek. San. Tic. 53
- Aygün Turizm İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. 17
- Betek Boya ve Kimya Sanayi Tic. A.Ş. 39, 49
- Çebi Kilit ve Mobilya Aksesuarları San. Tic. A.Ş. 9
- Eczacibaşı Yapı Gereçleri San. ve Tic. A.Ş. Arka Kapak
- Erben Kontrol Sistemleri San. Tic. A.Ş. 23
- Forbo Sarlino Sas 45
- Forta Diş Tic. İnş. Taah. Ltd. Şti. Ön Kapak İçi Karşısı
- İnterteks Uluslararası Fuarcılık A.Ş. 95
- İstanbul Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı Yatırım Yapım ve İşletme A.Ş. Arka Kapak İçi
- İzocam Ticaret ve Sanayi A.Ş. 15
- Kale Çelik Eşya Sanayi A.Ş. 33
- Knauf İnşaat ve Yapı Elemanları San. ve Tic. A.Ş. 7
- Makel Elektrik Malzemeleri San. ve Tic. A.Ş. 43
- Nergiz Dekorasyon Tasarım Mob. San. ve Tic. Ltd. Şti. 37
- Schlüter Systems Dış Tic. Ltd. Şti. 6
- Sika Yapı Kimyasalları A.Ş. 27
- Tirim İnşaat Mim. Taah. San. ve Tic. A.Ş. 19
- Trox Turkey Teknik Klima San. ve Tic. Ltd. Şti. 31
- Tüyap Endüstri Fuarcılık A.Ş. 73
- WAF 125
- YEM Fuarcılık A.Ş. 5
- Yapı-Endüstri Merkezi A.Ş. 104, 113, 119, 141

Kamu Yapılarında Kamusallık Üzerine Bir İrdeleme

Examining the Public Sphere in Public Buildings

ENGLISH SUMMARY ON PAGE 72

Kadirli Belediye Hizmet Binası ve Kültür Merkezi'nin Yerellik Bağlamında Kamusallık Arayışları

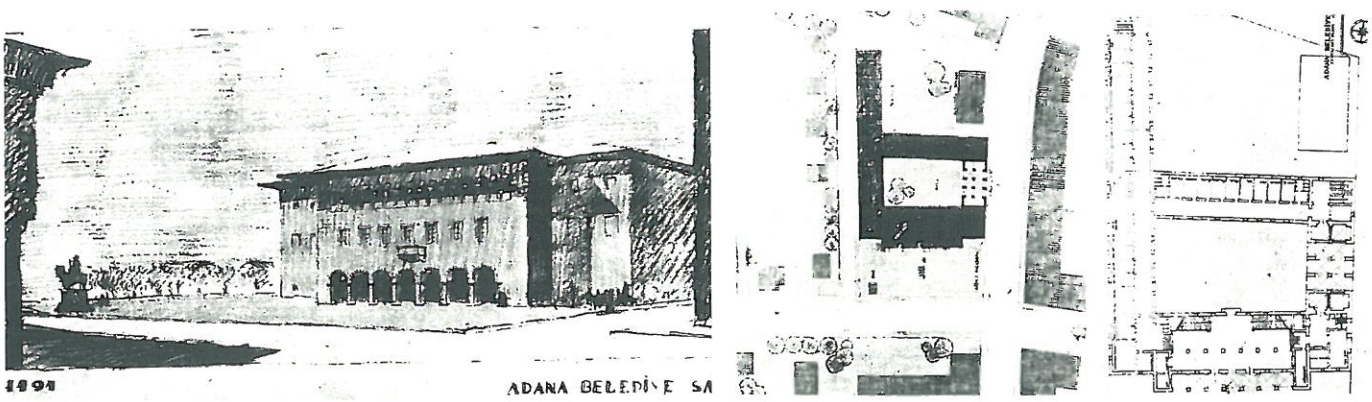
DENİZ DOKGÖZ*
FERHAT HACIALİBEYOĞLU**
ORHAN ERSAN***

» "Kamusallık" ve bunun mekânsal karşılığı olarak "kamusal alan" terimleri son dönem neredeyse bütün mimari tasarımlarda, tasarım kurgusunun bir parçası olarak sıklıkla kullanılan terimler olmuşlardır. Mimarlık alanında belirleyici ve yön verici bir duruma gelen "kamusal alan" (public sphere/public space) kavramları siyaset bilimci Jurgen Habermas'ın 1962 yılında yayımladığı "Kamusallığın Yapısal Dönüşümü" yapıtında ortaya konmuş ve birçok alanda tartışılarak çeşitli görüşlere ve tanımlara bağlı kamusal alan modelleri gündeme gelmiştir. Kavramın kendisini sürekli var ederek yaygınlaşmasını ve tartışılmasını sağlayan unsur, terimin siyaset felsefesinden hukuka, mimarlıktan sosyolojiye her türlü alanda kullanılması ve içselleştirilmesi olmuştur.

"Kamusal alan" kavramının özünü oluşturan "kamu" kelimesi Türk Dil Kurumu'nca "Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü", "Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme" ve "hep, bütün" olarak tanımlanmıştır. "Kamusal" kelimesi "kamu ile ilgili" olarak ifade edilirken, "Kamusal alan" kavramı ise "Kamuya ait, kamu ile ilgili işlerin yapıldığı yer" olarak belirtilmiştir (1). Terminoloji olarak birbirlerinden türeyen kamu, kamusallık ve kamusal alan terimlerinin anlam bazında farklılaşmalar içermesi, bu terimlerin yaşamsal pratikteki anlamsal kaymaları olarak kabul edilebilir. Kavrama ilişkin sözü edilen anlam ve kapsam kaymaları, temel olarak toplumun yapısına ve toplum devlet ilişkisindeki algı ve kavrama biçimlerine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Buna göre kamusal alan, "kamu otoritesinin geçerli olduğu yer", "çoğulculuğun, renkliliğin ve özgürlüğün olduğu alan", "kamu görevlisinin bulunduğu her yer" olarak algılanabilmektedir (2). Bu noktada, Habermas "kamu" ve "kamusal" kavramlarının birbirleriyle uyuşmayan/çelişen farklı anlamları barındırdığını savunmaktadır (3).

Resim 1. Adana Belediye Sarayı Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 1944, Kemali Söylemezoğlu, Ratip Erhan, Orhan Tolon. Meydandan yapı algısı, vaziyet planı, zemin katı planı.

Fig. 1. Adana Municipality Building Architectural Project Competition, First Prize 1944, Kemali Söylemezoğlu, Ratip Erhan, Orhan Tolon. View of the building from the square, site plan, ground floor plan.

Kamu Yapıları ve Kamusallık

Kamu ve kamusallık arasındaki anlam farklılıklarını kamu yapıları üzerinden de okumak olanaklıdır. Habermas'a göre kamusallık, herkese açık olma durumudur. Kamu yapılarının herkese açık olma durumunu sağlayamaması bu yapıların kamu erkini simgeleyen, kamu yararı esasına dayalı olarak kurgulanması gerçeğini değiştirmemekte; dolayısıyla kamu yapılarının herkese açık olma durumu kamusallık için tek yeterli ölçüt olarak kabul edilmemektedir (4). Ortaya çıkan bu durum kamu yapılarının sınıflandırılmasında kamu, kamusallık, kamusal alan terminolojileri ile birlikte daha farklı ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kamu ve kamu alanı üzerine Arent'in söylemi ise ikili bir durumu bünyesinde barındırır. Kamu alanı "herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir" olarak tanımlanırken; kamu "içinde özel olarak bize ait olandan ayrı, hepimiz için ortak olan bir dünya" olarak tanımlanmaktadır (5). Bu noktadan hareketle görü(nü)lebilir, duyu(lu)nabilir her türlü ortak alanlar kamusal alanlar olarak tarif edilebilir. Bu ortaklık ve saydam olma durumu kamusal mekânın yaşantısındaki gündelik, politik, sportif vb. bireysel ve kolektif yaşamsal farklı pozisyonları, toplumsal deneyimleri de içerisinde rastlantısal olarak barındıran bir durumdur.

Günümüz mimarlığında kullanılan kamu, kamusal, kamusal alan, kamusallık gibi terimler genel olarak; kapalı alanları (yapıları), açık ve yarı açık alanları (meydanları, sokakları, parkları) tariflemek için kullanılmaktadır. Bir devlet dairesi kamu yapısı, bir meydan kamusal alan, açık yarı-açık bir amfi kamusallığın bir parçası olarak tarif edilebilir. Bütün bu tarifleri içerik olarak dolduran ve kamusallık için ana unsur haline getiren "erişilebilirlik" kavramıdır (6). Kamu ve dolayısıyla onun herhangi bir yapısı devlet erkini simgelerken; kamusallık ve buna bağlı olarak kamusal alanlar sınırsız erişilebilirliği ifade etmektedir. Bu noktada kamusal alanların ve ona bağlı olarak oluşan mekânların erişilebilir nitelikte özgürlükler mekânı olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla modern anlayışta kamusal alan, isteyen herkesin katılımına açık olandır. Türkiye'de ise uzun yıllar boyunca "kamusal"ın devletle neredeyse eşanlamlı olduğu ve kamusal alana erişimin resmi görevler aracılığı ile gerçekleştiği düşüncesinin yerleşik bir algı olduğundan söz edilebilir (7). Bu düşünceyi destekler nitelikte belirli dönemlerde Türkiye'de üretilmiş olan kamu yapılarının mekânsal özelliklerine ve kütle kompozisyonlarına bakıldığında; hiyerarşi, ölçek, açık alan karakterindeki resmi ve törensel algı, simetrik düzen vb. gibi ölçütler baskın biçimde gözlenebilmektedir.

Kamu Yapısı Olarak Yerel Yönetim Yapıları

Kuşkusuz kentler ve kentliler için planlama, sosyal hizmetler ve sağlık alanlarında hizmet veren, yönetimi demokratik yöntemler ile seçilen, halka en yakın kamu yapıları yerel yönetim yapılarıdır yani belediye hizmet binalarıdır. Nüfusun çok önemli bir bölümüne hizmet veren belediyeler, yerleşimin merkezinde yer alan, belirli yasalara tabi ve öncelikli görevi halka hizmet etmek olan resmi yapılardır. Dolayısıyla belediye yapıları kamusallık ve kamusal alan bağlamında vurgusu en yüksek kamu yapılarıdır. Bu vurguyu güçlendiren ve tetikleyen etmenlerden en önemlisi belediye bünyesinde yer alan birçok birimin halk ile doğrudan bağlantılı bir şekilde çalışıyor olmasıdır. Bu bağlamda kamu yapısı olarak belediye hizmet binaları, var olduğu çevrede hem yarattığı iç mekân ile hem de tanımladığı dış mekânlar ile yarattığı kamusal kullanım olanakları ile anlam kazanır. Bu durum yapının işlevsel gerekliliklerin yanısıra, etkilediği/etkilendiği çevreye ilişkin günlük yaşam ritüelleri, davranış biçimleri ve etkileşim olanaklarını da karşılayabilecek, dış mekân kullanımlarına katkı sağlayabilecek bir kurguda kavranması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

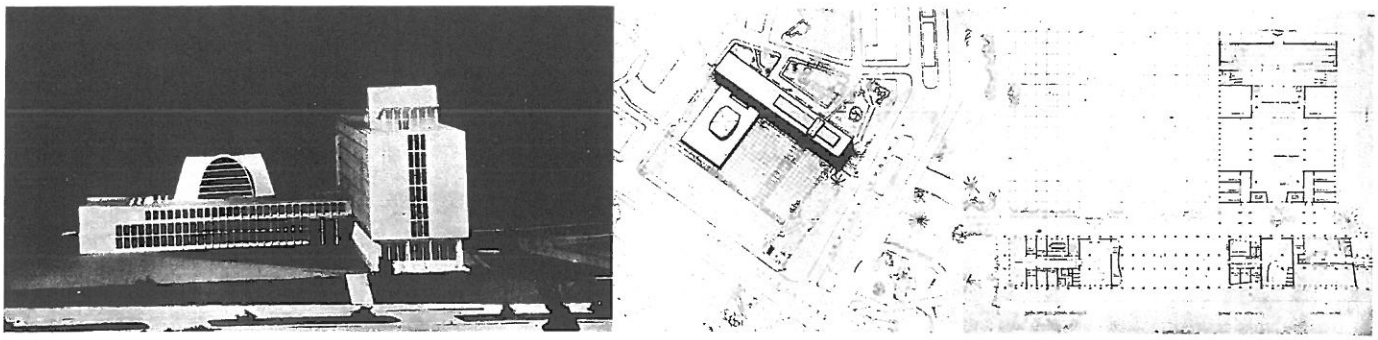
Bu noktada belediye hizmet binalarındaki kamusallığı iki farklı bakış açısından tariflemek ve bu bakış açılarının egemen özelliklerini ortaya koymak gerekir. İlk olarak yönetici erkin bakışıyla ele alındığında resmi ve tören odaklı geniş meydanların varlığı ile bu boşluğun ön plana çıkardığı anıtsal yapı kitlesinden söz etmek olanaklıdır. Öte yandan halkın bakış açısından kamusallık değerlendirildiğinde ise günlük yaşamsal etkileşimlere olanak sağlayan meydanlar, bu kamusallığı destekleyecek peyzaj arayışları, forum alanları, amfiler vb. gibi yapı kütlesi ile bütünleşik ve halkçı düşünceyle tasarlanan kamusal alan olanaklarının varlığı ön plana çıkmaktadır. Belediye hizmet binalarına ilişkin değinilen tasarım yaklaşımlarının oluşturduğu mimari dil 1930'lu yıllardan günümüze dönem dönem farklılıklar göstermiş ve "kamusal alan-yapı kütlesi" ilişkisinde çeşitli kavrama biçimleri gözlenmiştir.

Gelişimsel Süreç ve Arayışlar

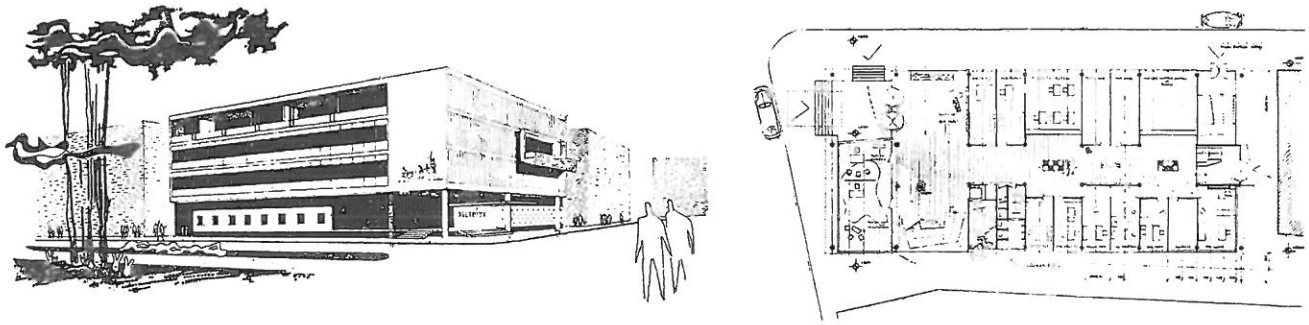
Yerel yönetim yapılarının Türkiye'deki var oluş süreci Osmanlı'ya dayanmakla birlikte, 1930'lu yıllarda gerçekleştirilen 1580 sayılı Belediye Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu gibi yasal düzenlemeler ve Belediye Bankasının kurulması ile esas kimliğine kavuşmaya başlamıştır. Bu düzenlemeler ile birlikte tüzel kişiliği oluşmaya başlayan belediyelerin temsil edildiği binalar önem kazanmaya başlamıştır. 1930'lu yıllardan günümüze belediye binalarının tasarım dili ve biçimlenme mantığı Türk mimarlık tarihinin geçirdiği evrelere paralel bir şekilde değişmiş ve dönüşmüştür.

1930'lardan 1950'li yıllara kadarki süreçte bütün kamu yapıları gibi belediye yapıları da resmi yapı kimliğini tarif eden bir biçimlenmeyle tasarlanmışlardır. Bu biçimlenmeyi egemen kılan unsur ise dönemin mimari panoramasının 1930'lu yıllarda başlayan modern hareketin 1940'larda yerli, bölgesel mimarlık anlayışına paralel bir biçimde dönemin milliyetçi mimarlık etkilenimi ile oluşan II. Ulusal yaklaşımına temellendirilebilir. Bu doğrultuda anıtsal girişler, adaleti ve herkese eşit davranıldığını simgeleyen simetrik giriş cepheleri, anıtsal yaklaşımlar, gücü ve ağırlığı temsil eden masif kütle biçimlenmeleri, yapı algısını anıtsallaştıracak büyük meydanlar, büyük holler ve boşluklar, avlular bu temsil gücünü mimariye yansıtan öğeler olmuşlardır (Resim 1).

Özellikle Türkiye'de üretim yapan yabancı mimarlar tarafından ortaya konan bu mimari tavır dönemin kamu yapı tipolojisi olarak birkaç öncül örnek dışında sürekli tekrar etmiştir.

Resim 2. Uluslararası stilin yarattığı yalın dil. İstanbul Belediye Binası Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 1953, Nevzat Erol, Meydandan yapı algısı, vaziyet planı, zemin katı planı. Fig. 2. Simple idiom created by the international style. Istanbul Municipality Building Architectural Project Competition, First Prize 1953, Nevzat Erol. View of the building from the square, site plan, ground floor plan.

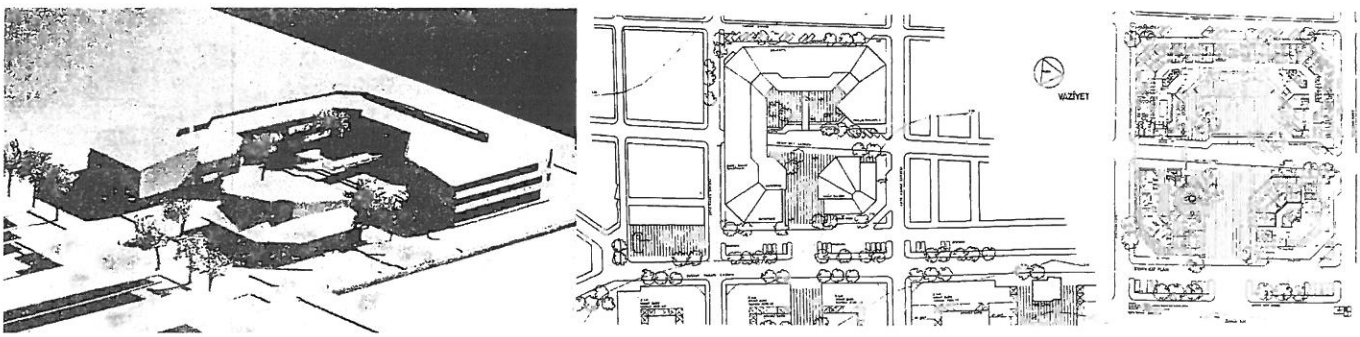

Resim 3. Modernist bir yaklaşımla ele alınmış yalın dil. Konya Belediye Binası Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 1957, Doğan Tekeli, Sami Sisa, Metin Hepgüler, Meydandan yapı algısı, zemin katı planı. Fig. 3. Simple idiom obtained by a modernist approach. Konya Municipality Building Architectural Project Competition, First Prize 1957, Doğan Tekeli, Sami Sisa, Metin Hepgüler. View of the building from the square, ground floor plan.

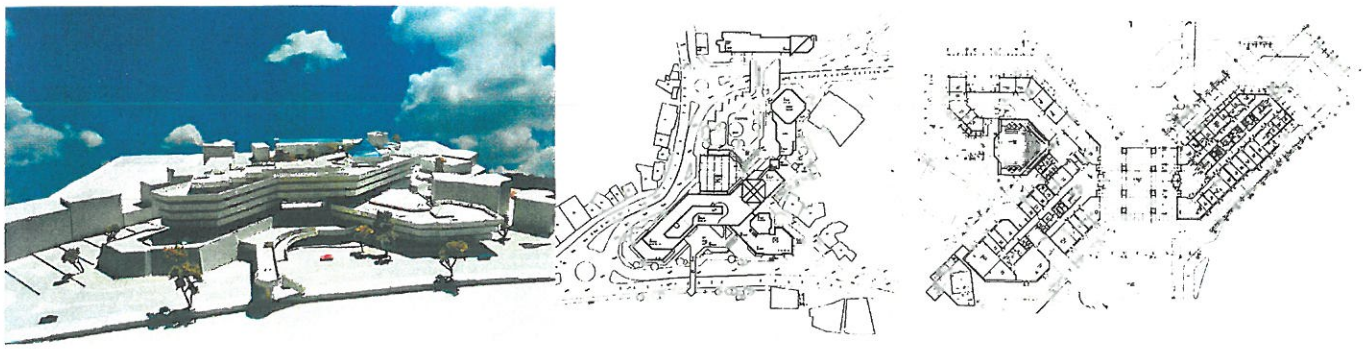
1950'ler ile birlikte batılı ülkelere paralel olarak artmaya başlayan modernist yaklaşımlar, ekonomik ve politik olarak uluslararası sistem ile bütünleşen bir modernizm anlayışı (8) ile birlikte kendisini kamu yapılarında da hissettirmeye başlamıştır. Değinilen süreçte geçmişin mimari öğe ve klasik yaklaşımlarına karşı işlevselliğin ön planda tutulduğu yalın, sade geometrik biçimsel anlayış egemen olmuştur. Bu doğrultuda 1930-1950 yıllarındaki anıtsal, masif kütle biçimlenmesinin neoklasik yaklaşımının yapının güç, otorite, iktidarı temsil etme anlayışı terk edilerek yeni yaklaşımların kütle biçimlenmesinde egemen olmasıyla, modernist yaklaşım ile yaratılan insan ölçeğine uygun meydanlar, işlevsel dağılımın biçime yansıması gibi yaklaşımlar görülmeye başlamıştır (Resim 2-3).

1960'lı ve 1970'li yıllarda uluslararası üslubun çeşitlenmesi ve yaygınlaşması ile oluşan çoğulcu modernist yaklaşım bölgesel koşullar ile birlikte yerel bir biçimlenme mantığı ile kendisini hissettirmeye başlamış ve kamu yapı stoğunda etkin olmuştur (Resim 4).

1980'ler ile birlikte tasarımlardaki biçimlenme iki eksen üzerinden yürümüştür. Küreselleşme ve teknolojik yenilikler ile modern bir dili tercih eden tasarımlarla birlikte geleneksel öğelerin farklı kompozisyonlarda bir araya gelme mantığının kavrandığı postmodern yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Bu yaklaşımla birlikte devlet, güç, iktidar, otorite gibi simgeler yeniden ön plana çıkmaya başlamış, bununla birlikte saydamlık ve halkın yönetsel etkinliklere katılımı gibi ölçütler ile tasarımlar evrilmiştir. Halkoyu ile gelen bir kurumu simgelemesi de belediye

Resim 4. Yerel ve bölgesel koşulların yapıya etkileri. Samsun Belediye Binası Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 1972, Orhan Dinç, Meydandan yapı algısı, vaziyet planı, zemin katı planı. Fig. 4. Influences of local and regional conditions on a building. Samsun Municipality Building Architectural Project Competition, First Prize 1972, Orhan Dinç. View of the building from the square, site plan, ground floor plan.

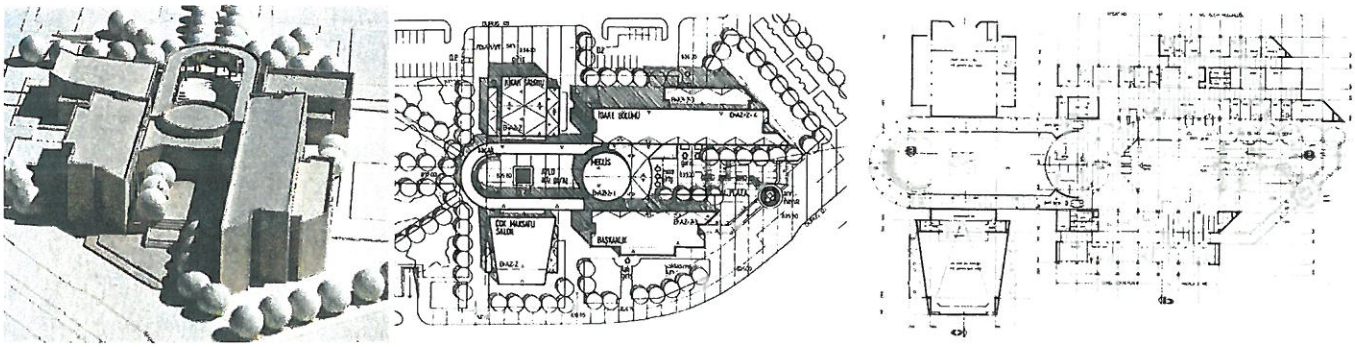
Resim 5. Boşluğun yapının merkezinde yarattığı algı. Altındağ Belediye Binası Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 1987, Merih Karaaslan, Nuran Karaaslan, yapı algısı, vaziyet planı, zemin katı planı. Fig. 5. Perception created by the void space at the centre of the structure. Altındağ Municipality Building Architectural Project Competition, First Prize 1987, Merih Karaaslan, Nuran Karaaslan. Perception of the building, site plan, ground floor plan.

yapılarının öteki kamu yapıları aksine demokratik seçimler ile oluşmuş yerel yönetim simgesi olma özelliğini ön plana çıkartmış, bu özellikler yapısal çözümlemelere yansıtılmaya çalışılmıştır (Resim 5-6).

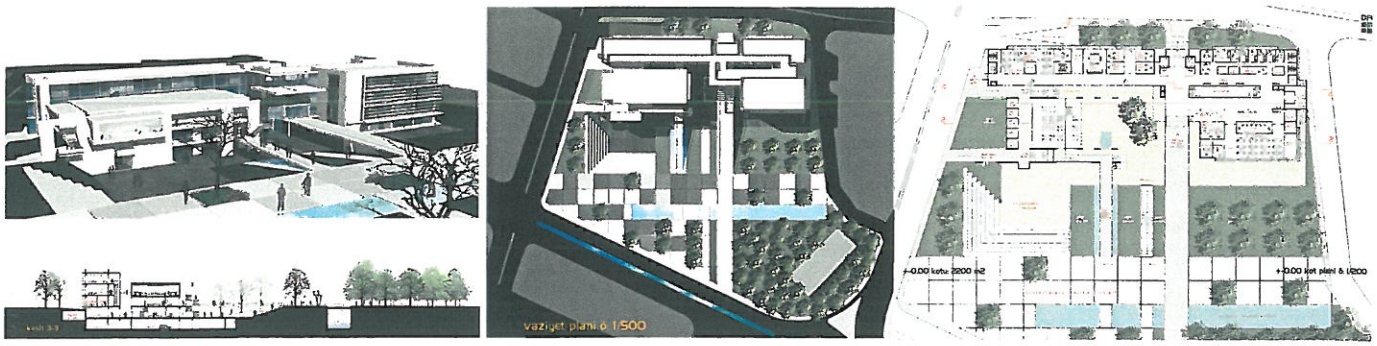
2000'li yıllar ile birlikte değişen teknolojik gelişimler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yapı üretim pratiği hızı, artan yapı gereksinimi, mimari biçimlenme ve üretim stratejilerini etkilemiştir. Bu etkilenme belediye yapılarında gerek kütle biçimlenmelerinde gerekse de tasarım yaklaşımlarında gözle görülür bir değişimi ortaya çıkarmaya başlamıştır. Ortaya çıkan değişim, belediyenin daha sosyal bir yapılanma içerisine girmesi, halkın yönetime dahil olması ve çağın getirdiği teknolojik ve iletişim olanaklarının mekâna yansıması olarak kabul edilebilir. Belediye yapılarının kamuya daha açık bir şekilde programlarını revize etmeleri, beyaz masa, hemşeri iletişim merkezi, halkla ilişkiler merkezi gibi halkın kullanımına açık yeni program önerilerini çeşitlendirmeleri, kültür merkezi, konferans salonu, sergiler, kafeteryalar ve sosyal birçok programın belediye yapısı ile birlikte ele alınması bu değişimde etkin rol oynamıştır. Programda meydana gelen bu köklü evrim yeni belediye yapılarının kamusal gücünü ön plana çıkarmaya başlarken yönetimi temsil eden meclis, başkanlık vb. birimlerin kütledeki vurgusu ve algısı eski gücünü yitirmiş, yapılar daha demokratik daha erişilebilir olarak yorumlanmaya başlanmıştır. Bunun yanında meclis kütlesinin yapı plastiğindeki ezici ve gücü temsil etme niteliği halkın katılımının vurgulanması amacıyla daha kamusal hale getirilmesiyle belediye yapı tipolojisinin değişiminin önünü açmıştır. Dolayısıyla yönetici erkin bakış açısını yansıtan eski belediye bina tipolojisi yerini forum alanı, meydanlar, amfiler vb. kamusal alanlar barındıran demokratik erişilebilir yeni bir belediye tipolojisi almıştır (Resim 7).

Kadirli Belediye Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Bağlamında Yerellik ve Kamusal Alan Açılımları

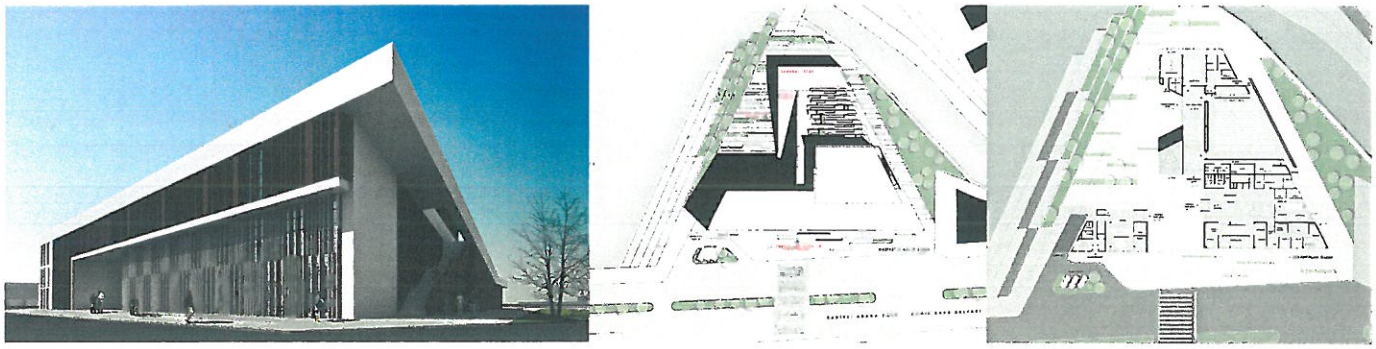
Bir kültürel homojenlik alanı olarak "yerel"; sosyalleşme ve paylaşım ortamlarının varlığı, insanların yoğun yüz yüze ilişkiler kurabilme olanakları, toplu öğrenme ve yerel bilginin üretilmesi gibi özellikleri ile ortaklıklar üzerinden tanımlanabilecek bir yaşam çevresi olarak ifade edilebilir. Tekeli'nin ifadesi ile "Yereli nesneleriyle, objeleriyle, insanlarıyla, dış ve iç ilişkileri ile biliriz" söylemi üzerinden yerelin anlaşılabilmesi için bir algılama yaklaşımı gerekmektedir (9). Yerelin iç mantığının kavranması ve ilişki ağlarının gözlenmesi, tasarlanacak kamu yapısının kullanıcılar tarafından içselleştirilmesi ve gündelik yaşamsal eylemleri barındırabilmesi anlamında önem kazanmaktadır. Bu bağlamda tasarımın ana kurgusu Kadirli'de yaşayan halkın mekânsal kullanım alışkanlıklarını yeniden üretmek üzerine oluşturulmuştur. Yerelliğin ve bağlama özgü sosyal ilişkilerin olanakları

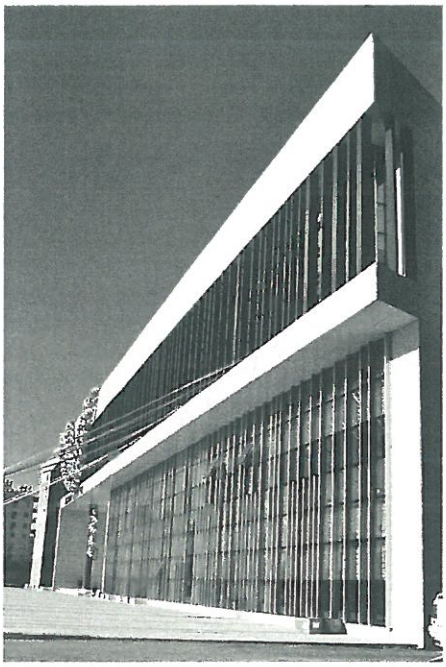
Resim 6. Meclis salonunun odak noktası olarak konumlanması ile yarattığı simgesel algı. Gaziantep Belediye Binası Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 1987, Hasan Özbay, Tamer Başbuğ, yapı algısı, vaziyet planı, zemin katı planı. Fig. 06. Symbolic perception created by placement of the municipal council chamber as the focal point. Gaziantep Municipality Building Architectural Project Competition, First Prize 1987, Hasan Özbay, Tamer Başbuğ. Perception of the building, site plan, ground floor plan.

Resim 7. Meclis salonunun yapının kamusal yüzüne açılımı, amfilerle ve açık alanlarla desteklenmesi. Pendik Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 2005, Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu, Orhan Ersan, yapı algısı, kesit, vaziyet planı, zemin katı planı. Fig. 7. Opening of the municipal council chamber onto the public face of the building, supported by amphitheatres and open areas. Pendik Municipality Service Building Architectural Project Competition, First Prize 2005, Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu, Orhan Ersan. Perception of the building, cross-section, site plan, ground floor plan.

Resim 8. Kamusal alana davet eden yapı kurgusu. Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Mimari Proje Yarışması 1. Ödül 2009, Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu, Orhan Ersan, yapı algısı, kesit, vaziyet planı, zemin katı planı. Fig. 8. Layout that invites people into the public area. Kadirli Municipality Service Building and Cultural Centre Architectural Project Competition, First Prize 2009, Deniz Dokgöz, Ferhat Hacıalibeyoğlu, Orhan Ersan. Perception of the building, cross-section, site plan, ground floor plan.

Resim 9. Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi ana cephesi ve protokol giriş cephesi. Resim Figs. 9. Kadirli Municipality Service Building and Cultural Centre, main façade and protocol entrance façade.

gözetilerek, kullanıcıların davranış özelliklerinin desteklenmesi ve halkın yer ile ilişkisinin güçlendirilmesi amaçlanmış ve bu yaklaşımla açık alan kullanımları ile bütünleşen, erişilebilir bir kamu yapısı oluşturulmuştur (Resim 8-9-10).

Belediye hizmet binasının yanısıra kültür merkezi, kreş, nikah/konferans salonu ve kafeterya gibi sosyal mekânlar ile desteklenen program, yapı kütlesinin biçimlenme mantığında etkili olmuştur. Tek bir kabuk altında bütünleşik bir kurguda yorumlanan program verileri, kütlenin ön ve arka cepheden farklı biçimde algılanmasına ve alternatif kullanım alanları yaratılmasına olanak sağlamıştır (Resim 10-11).

Öyle ki yapının ana caddeden algısındaki temsil niteliği taşıyan durağan ve kararlı tavrı, kamusal alana davet eden boşluk/geçiş ile birlikte çözülmeye başlamakta, bu şekilde açık alan ve kapalı alan kullanımlarının bütünleştiği, erişilebilir mekânsal süreklilikler sağlanmaktadır. Kentliyi davet ederek içine alan bu boşluktan Savrun çayının kıyı kullanım potansiyelleri ile bütünleşen, rastlantısal ve gündelik eylemleri barındırabilecek bir kamusal alana ulaşılmaktadır. Kültür merkezi ve sosyal birimlerin açıldığı bu alana eklemlenen ve yapı kabuğunun bir parçası olarak tasarlanan rampa ise oluşturulan bu kamusal alanı yapı kabuğunun üzerinde devam ettirerek açık alan sürekliliği sağlamıştır (Resim 12-13).

Değinilen yaklaşım kararı, yöreye özgü çatı kullanım alışkanlıkları ile ilişkilendirilmiş, yerele ilişkin var olan bir davranış biçimi yorumlanarak yapıya uyarlanmıştır. Bu şekilde, çevre verilerini de önemseyerek oluşturulan yapı kabuğunun kullanımları, manzara yönüne egemen kent balkonu ve amfi olarak ele alınmıştır. Kentlinin kullanımına açık kafeterya birimi ile desteklenen bu alandan aynı zamanda belediye hizmet birimlerine de ulaşılabilmektedir (Resim 14-15).

Oluşturulan yapının bireyle kurmaya çalıştığı ilişkiler ve toplumsal değerleri gözeterek sağladığı kullanım olasılıklarını gösteriler, dinletiler, açıkhava sineması gibi sanatsal ve yerele özgü etkinlik olarak sıralamak olanaklıdır. Bu noktada önemli olan kullanıcıların katılımı ile bir etkinlik programının oluşturulması, düzenlenecek forum ve toplantılar aracılığı

ile kullanıcı görüş ve önerilerine yer verilmesidir. Bu şekilde kullanıcıların yapı ile ilişkisinin ve dolayısıyla da aidiyet hissinin güçlendirilmesi beklenmektedir. Planlı ya da plansız birçok etkinliği gerçekleştirebilmek için yönetsel yapının halkçı bir anlayışla katılımcı bir eylem programı hazırlaması gerekliliği önem kazanmaktadır.

Genel olarak yapılar kent içindeki boşluklara eklemlenerek, kapladıkları alan üzerinde yarattıkları iç mekânlar aracılığı ile kentliye kullanım olanakları sunmaktadır. Bu genel yerleşme pratiğinin dışına çıkan ve yer ile bütünleşen bir yapı kimliğine sahip bu tasarım, birçok farklı katmanda kentliye kullanım alternatifleri sunarak, gerek kütlede oluşturulan boşluk gerekse yapı kabuğunun üstündeki kullanımlarla alternatif bir yerleşim kurgusu sergileyebilmektedir. Kentin ölçeğine ve çevredeki yapı stoğunun niteliğine bakıldığında yeni bir kentsel odak olabilme potansiyeline sahip Kadirli Belediye Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Binası, aynı zamanda çevredeki yerleşimleri etkileyebilecek ve yeni yapılaşma kararları için örnek teşkil edebilecek özelliği ile de bulunduğu coğrafya için önemli değerlere sahiptir.

Sonsöz

Tarihsel süreç dikkate alındığında, yerel yönetim yapıları özelinde kamu yapılarının gelişen, değişen çağa göre hem program kapsamı hem de biçimlenme mantığı olarak geçirdiği evrim dikkat çekici boyuttadır. Yönetici erkin biçimsel olarak müdahil olmadığı, nitelikli yapı elde etme yöntemlerinin kullanılarak elde edilen kamu yapılarının (10) tasarımlarındaki kamusallığa dönük evrilme, yeni kamu yapıları özelinde açık ve kapalı mekân ilişkilerinin önemsenmesi ve kamusallığın bir tasarım problemi olarak ele alınması/yorumlanması ile gerçekleşmektedir. Bu noktada tasarımcının değişen

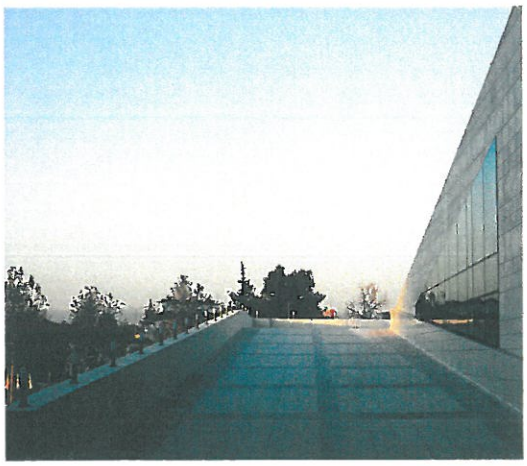

Resim 10. Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi ana yaklaşım.
Fig. 10. Kadirli Municipality Service Building and Cultural Centre, main approach.

Resim 11. Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi rekreasyon alanından yapının ve kamusal alanların algısı. Fig. 11. Kadirli Municipality Service Building and Cultural Centre, perception of the building and public areas from the recreational area.

Resim 12-13. Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi rampa, kamusal alan, kabuk entegrasyonu. Figs. 12-13. Kadirli Municipality Service Building and Cultural Centre, integration of ramp, public area and shell.

Resim 14-15. Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi rampa, kamusal alan, kabuk, amfi Sülemiş tepesine vista. Figs. 14-15. Kadirli Municipality Service Building and Cultural Centre, view of Sülemiş Hill from the ramp, public area, shell and amphitheatre.

program verilerini kamusallık üzerinden yorumlayarak çözümlemesi yapı tipolojisinin değişiminin önünü açmıştır. Gerçekleştirilen bu değişim, biçimsel bir yaklaşım yerine kullanıcı odaklı yaşamsal etkinliklerin desteklendiği arayışların ön plana çıkması olarak tarif edilebilir. Bu arayışları destekler nitelikteki demokratik, katılımcı, özgürlükçü ve etkileşimli yeni mekân kurguları ve tasarım kararları kamu yapılarının genel anıtsal ve resmi algısının yerini almaktadır. Özellikle halkın yönetsel pozisyonun içerisinde sürekli yer alma biçiminin meclis, forum, kent konseyi gibi özgürlükçü ve çok sesli mekânlar ile karşılık bulması, belediye hizmet binası tipolojisinin değişimini zorunlu kılmıştır. Bu değişim salt belediye yapıları ölçeğinde kalmamış, birçok kamu yapısında kendisini hissettirmeye başlamıştır.

Kaynaklar

- Arendt, H.; "İnsanlık Durumu", (Çev. Bahadır Sina Şener), İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- Gürallar, N.; "Kamu-Kamusal Alan-Kamu Yapıları-Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması", Mimarlık, S.390, s.52-55, 2009.
- Habermas, J.; "Kamusallığın Yapısal Dönüşümü", (Çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar) İletişim Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul, 2003.
- Tanyeli, U.; "1988-2004 Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri, Türkiye (ed.) A. Balamir, içinde "Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri: Anomi Dünyasında Düzen Arayışı", Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2005.
- Tekeli, İ.; "Modern Türk Mimarlığı, içinde "Türkiye'de mimarlığın gelişiminin toplumsal bağlamı", TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, s.28-29, 2007.
- Tekeli, İ.; "Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları", Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.177, İstanbul, 2010.
- Yükselbaba, Ü.; "Kamusal Alan Modelleri ve Bu Modellerin Bağlamları", İÜHFM C. LXVI, S.2, s.227-272, 2008.

Dipnotlar

1.Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53b69d48ab5f62.82131030

2.Yükselbaba, Ü.; s.227, 2008.

3.Habermas, J.; s.57, 2003.

4.Habermas, J.; s.58, 2003.

5.Arent, H.; s.79, 2008.

6.Gürallar, N.; s.54, 2009.

7.Tanyeli, U.; 2005.

8.Tekeli, İ.; s.28-29, 2007.

9.Tekeli, İ.; s.177, 2010.

10.Özellikle son yıllarda kamu yapılarına egemen kılınmaya çalışılan yeni Selçuklu-Osmanlı biçim dili dışında, genel olarak yarışmayla üretilen yapılar baz alınmalıdır.

Görsel Kaynaklar

Resim 1. Adana Belediye Sarayı; 1944, Arkitekt, 1944-07-08 (151-152) s.154-160.

Resim 2. İstanbul Belediyesi Binası; 1953, Arkitekt 1953/5-6 s.71-88.

Resim 3. Konya Belediye Binası Proje Müsabakası; 1957, Arkitekt1957, 1957-02 (287), s.58-62.

Resim 4. Samsun Belediyesi Binası; Arkitekt 1972-02 (346) s.70-75.

Resim 5. Gaziantep Belediyesi Binası; 1987, Mimarlık, 224, s.72-73.

Resim 6. Altındağ Belediye Sarayı ve Çevre Düzenlenmesi; 1987, Mimarlık, 223, s.72-73.

Resim 7-15. Ferhat Hacıalibeyoğlu.

***Deniz Dokgöz, Yrd. Doç. Dr.**
Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Anabilim Dalı
****Ferhat Hacıalibeyoğlu, Ar. Gör. Dr.**
Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Anabilim Dalı
*****Orhan Ersan, Y. Mimar**

Examining the Public Sphere in Public Buildings

DENİZ DOKGÖZ, FERHAT HACIALİBEYOĞLU, ORHAN ERSAN

» Recently the phrases "public sphere" and its spatial equivalent "public space" have started to appear frequently in discussions of all kinds of architectural design and layout. The concept of "public sphere", which plays a defining and guiding role in the field of architecture, was propounded by the political scientist Jurgen Habermas in his book The Structural Transformation of the Public Sphere published in 1962, and as a result of discourse in numerous areas has given rise to models of the public sphere based on diverse views and definitions.

Semantic differences between public and public sphere can be seen in public buildings. According to Habermas public sphere means being accessible to all. Terms such as public, public sphere and public space used in architecture today refer to closed, open or semi-open spaces. A government department can be described as a public building, a square as a public space, and a semi-open amphitheatre as a part of the public sphere. All these descriptions encompass the idea of accessibility as the main element of being a public space. A public building can symbolize state authority or the unlimited accessibility of the public sphere and public spaces. In Turkish the word kamusal (public) has for years been virtually synonymous with state administration, and so accessibility in this area is generally associated with official business. When we look at the spatial characteristics and mass layout of public buildings reflecting this concept that were constructed in particular periods, it can be seen that criteria such as hierarchy, scale, open areas with official and ceremonial qualities and symmetric layout predominate.

Municipal buildings put the highest stress on public sphere and public space. Foremost among the factors that strengthen and trigger this emphasis is that many municipal departments operate in direct contact with the general public. In this respect municipal service buildings gain meaning through the capacity for public utilization that they create through their interior spaces and the outdoor spaces that they define in their environs.

The architectural idiom generated by design approaches to municipal service buildings has displayed variations over time since the 1930s and the relationship between the public sphere and the building mass has taken diverse forms.